

Obzor Gemera

Ročník I. 1970

Cena 2 Kčs

Číslo 3



Adresa redakcie: Gemerská vlastivedná spoločnosť v Rimavskej Sobote, námestie Červenej armády, číslo 24, telefón 2743. Tlač: Tlačiarne Slovenského národného povstania, n. p., Martin, závod Banská Bystrica. Povoliť Slovenský úrad pre tlač a informácie v Bratislave, registr. zn.: K 708/69 zo dňa 30. januára 1970. Rozširuje Poštová novinová služba. Predplatné na rok 8.— Kčs. Cena čísla 2.— Kčs.

OBSAH

Júlus Bolfik: Počiatky robotníckeho hnutia a ohlas Veľkej októbrovej socialistickej revolúcie v Gemeri do vzniku ČSR	65
Dr. Vladimír Clementis: Pod zástavu marxizmu!	70
Júlus Bolfik: Dr. Vladimír Clementis	72
Júlus Bolfik: Spomienka na Alexeja Semionoviča Jegorova	73
Dr. Ing. Magie: Zjazd botanikov v Tisovci	74
Júlus Bolfik: Rozhovor s akademikom D. Zerovom	76
Dr. Ján Lác, CSc.: Vzácné mäsožravce (Carnivora) na území Gemera a k problematike ich ochrany	77
Dr. Jozef Orlovský: Slovenčina v jelšavských mestských archívoch	89
Dr. Igor Miloš Tomo: O aktuálnosti genetického výskumu	92
Gustáv Frák: Vysoká pec v Červeňanoch pri Sírku	94
Nové publikácie	96

СОДЕРЖАНИЕ

Юлиус Болфик: Начало рабочего движения и влияние Великой Октябрьской социалистической революции в области Гемера до возникновения Чехословацкой республики	65
Др. Владимир Клементис: Под знаменем социализма	70

Юлиус Болфик: Др. Владимир Клементис	72
Юлиус Болфик: Воспоминания об Алексее Семеновиче Егорове	73
Др. инж. Магиз: Съезд ботаников в Тисовце	74
Юлиус Болфик: Разговор с академиком Зеровым	76
Др. Ян Лác, кандидат наук: Редкие мясоядные (Carnivora) на территории Гемера и проблема их защиты	77
Др. Йозеф Орловски: Царский язык в Елашавских городских архивах	89
Др. Игор Милош Томо: Об актуальности генетического исследования	92
Густав Фрак: Домовая печь в Червелянах недалеко Сирки	94
Новые публикации	96

TARTALOM

Bolfik Júlus: A munkásmozgalom kezdete és a Nagy Októberi Szocialista Forradalom visszhangja Gömörben a CsSzK megalakulásáig	65
Dr. Clementis Vladimír: A szocializmus zászlaja alatt!	70
Bolfik Júlus: Dr. Clementis Vladimír	72
Bolfik Júlus: Visszaemlékezés Alexej Semionovics Jegorovra	73
Dr. Ing. Magie: A botanikusok kongresszusa Tisovcen	74
Bolfik Júlus: Beszélgetés Zerov D. akademikussal	76
Dr. Lác Ján, CSc: Ritka húsevők (Carnivora) Gömör területén és ezek védelmének problémáiról	77
Dr. Orlovský Jozef: A szlovák nyelv a jelšavai városi levéltárban	89
Dr. Tomo Igor Miloš: A genetikai kutatás aktuális kérdéseiről	92
Frák Gustáv: Kohó a Sirk melletti Červeňanyban	94
Új kiadványok	96

Obrázok na prednej strane obálky: Budova SVŠ a ZDŠ v Šafárikove.

Obrázok na štvrtej strane obálky: Domov mládeže (internát SPTS) v Rimavskej Sobote.

POČIATKY robotníckeho HNUTIA

a ohlas Veľkej októbrovej socialistickej revolúcie v Gemeri do vzniku ČSR

Július Bolfík

Päťdesiate tretie výročie Veľkej októbrovej socialistickej revolúcie je veľmi vhodnou príležitosťou k nástupu do jubilejných osláv 50. výročia vzniku Komunistickej strany Československa. Víťazná cesta ideí socialistickej revolúcie, vývoj prvého socialistického štátu na svete zákonite ovplyvnil vývoj ľudského myslenia a konania. Idey Veľkého októbra, ktoré pred päťdesiatimi tromi rokmi otriasli svetom a dali sa na pochod od brehov Nevy, klesnia si cestu dnes už po všetkých kontinentoch našej planéty a stali sa v našich dňoch rozhodujúcou politickou silou. Veľký október 1917, ktorý položil základy prvého štátu robotníkov a roľníkov, nepremožiteľného strediska svetového revolučného hnutia a záštitu mieru — Zväzu sovietskych socialistických republík, je najväčším sviatkom medzinárodného revolučného hnutia. Tento najväčší mílnik ľudských dejín je životne evidentný aj pre československý ľud, pretože bez Veľkej októbrovej socialistickej revolúcie by nebolo Československej republiky.

História našich národov je úzko spätá s históriou Sovietskeho zväzu. Spoločné tradície siahajú do dní Veľkého októbra, keď po boku Červených gard bojovali českí a slovenskí červenoarmejci, ktorí potom do vlasti prinášali revolučné nadšenie i bohaté bojové skúsenosti. Do dvadsiatich československých červenoarmejcov stálo so zbraňou v ruke v radoch ruského revolučného proletariátu. Mnohí z nich pomáhali dobývať Kronštadt, Zimný palác, zúčastnili sa v bojoch čapajevovskej divízie v Budonného jazdeckej armáde, bojovali pri Caricyne, pri Bajkale, ba boli i revolučnými veliteľmi oslobodených miest. Mnohí z nich krvou spečatili novodobé československo-sovietske priateľstvo a vzťahy, budované na princípoch proletárskeho internacionalizmu. Veľká októbrová socialistická revolúcia inšpirovala aj naše národy do boja proti národnému a sociálnemu útlaku. Z tohto boja vzišla Československá republika. Nádej našich národov sa upierala na Sovietsky zväz, ktorý nám ostal verný ako jediný spojenec v osudnom roku 1938, i keď vtedajšia buržoázna československá vláda odmietla ponúkanú pomoc. Za druhej svetovej vojny nám Sovietsky zväz poskytol neoceniteľnú pomoc pri organizovaní československej vojenskej jednotky v Sovietskom zväze a v Slovenskom národnom povstaní, a to na základe československo-sovietskej zmluvy z roku 1941 a zmluvy o priateľstve, vzájomnej pomoci a povelovej spolupráci zo dňa 12. decembra 1943. Stalo sa už krásnou tradíciou u nás, že dve tak významné udalosti, výročie Veľkej októbrovej socialistickej revolúcie a podpísania československo-sovietskej zmluvy, spájame v jednu mohutnú masovopolitickú akciu — Mesiac československo-sovietskeho priateľstva, v ktorom sa naše národy budujúce socializmus a komunizmus posilňujú poznaním, že najväčšou oporou a posilou v boji za uskutočnenie ich spravodlivých národných a sociálnych túžob bolo, je a bude priateľstvo a podpora prvej socialistickej krajiny sveta — Zväzu sovietskych socialistických republík.

Ozemie Gemera, o ktorom chceme hovoriť, najmä

svojím rudným bohatstvom a množstvom lesov patrilo k najvýznamnejším oblastiam Uhorska. Tu sa nachádzala väčšina banského a železiarskeho priemyslu, ktorý sa sústreďoval najmä v Rimavskej, Muránskej a Slavošovskej doline, v údolí horného toku rieky Slanej a na Železníku (teraz osada obce Sirk). Významným podielom na rozvoji priemyslu sa zúčastňovala aj výroba papiera v Slavošovciach a celulózy v Gemerskej Hôrke. Rozvoj kapitalistického priemyslu prinášal pre robotníctvo prácu, ale zároveň zhoršenie životných podmienok a zvýšenie vykorisťovateľských spôsobov. Pracovné podmienky boli veľmi ťažké. V banskom podnikaní i v železiarstve nevyužívali parné stroje, ale len silu zvierat a ľudí. K pohonom ťažné stroje, najviac vodnej sily.

Zakiaľ v severnej časti Gemersko-malohontskej župy sa rozvíjala priemyselná výroba, južná časť ostala čisto poľnohospodárskou. Najlepšiu pôdu vlastnili veľkostatkári, ako aj cirkevná hierarchia. Na celkovej výmere pôdy župy 390.185 ha bolo 437 veľkostatkov s výše 100 holdami a 147 statkov (kőzépbirok). Z nich najväčšie boli latifundiá hercega Filipa Góburga, beľarského grófa Gejzu Andrásyho, Dienesu Andrásyho z Krásnej Hôrky, grófa Vojtecha Serényiho z Putnoka a Ladislava Hámosa z Brzotína a Bánrévu. Veľké rozlohy vlastnilo rím.-kat. biskupstvo v Rožňave a premonštrátsky rád jászovského rím. kat. opátstva. Veľké rozlohy veľkostatkov vyžadovali aj veľký počet poľnohospodárskych robotníkov — břešev, ktorí boli vydaní na milosť a nemilosť svojho pána. V poľnohospodárstve prevládal šľachticko-statkársky spôsob hospodárenia, tzv. pruská cesta.

V období nástupu imperialismu Gemersko-malohontská župa prekonávala nerovnomerný vývin. Južná časť niesla pečat typického zaostalého a polofeudálneho Uhorska. Severná časť župy je charakterizovaná kapitalistickou industrializáciou, poznačenou procesom vytvárania monopolov. Monopoly a kartely boli v rukách maďarskej, a nemeckej, resp. rakúskej buržoázie. Slovenská spoločnosť v dôsledku národného utlačania značne zaostávala.

Rozvoj baníctva a hutníctva, ako i papierníctva na území župy mal zákonitý odraz i na triedny pomer obyvateľstva. Rastie počet pracujúcich v priemysle. Proletariát sa začína organizovať koncom 19. a začiatkom 20. storočia. Dlho bojoval živelné za hospodárske a sociálne požiadavky. Pre oboznamovanie robotníctva s vedeckým socializmom mali základný význam styky s internacionálou, a najmä vyhlásenie Parížskej komúny, ktoré podnietilo uhorské robotníctvo k agitácii

¹ Ozemie Gemera, bývalá Gemersko-malohontská župa, má rozlohu 4275,40 km² a 185 940 obyvateľov. Administratívne bolo rozdelené na 8 okresov. Podľa územnej organizácie z roku 1990 ide o územie okresov Rimavská Sobota a Rožňava a o časti okresov Lučenec, Banská Bystrica.

práci za organizačné upevnenie hnutia.³ Proletariát začal vystupovať rozhodnejšie na prelome storočí. Roku 1901 štrajk robotníctva Gemersko-malohontskej župy potlačilo iba vojsko.⁴ Robotnícku triedu na území historického Gemera ovplyvnila veľká štrajková vlna na Slovensku vo februári 1902. V tom čase založili v Rimavskej Sobotě odborovú organizáciu.⁵ V dňoch 19.—24. apríla 1904 sa železniční robotníci na území župy pripojili k prvému všeobecnému štrajku v dejinách uhorského robotníckeho hnutia, na ktorom sa zúčastnilo všetkých 40 000 zamestnancov štátnych železníc. Štrajk sa uskutočnil na protest proti novému platovému zákonu.⁶ Baníci v Sirku roku 1904 nastupujú do nového mzdového štrajku.⁷

Na vývoj robotníckeho hnutia zapôsobili prvá ruská buržoázno-demokratická revolúcia roku 1905. Baníci Rimamuránsko-šalgótarjánskej železiarskej účastinárskej spoločnosti na Železníku, v Sirku a Turčoku nastúpili v Sirku 14. mája 1905 do mzdového štrajku. Ozbrojení lopatami a čakanmi žiadali skrátiť pracovný čas, odstrániť surových banských dozorcov (hutmanov) a vyplatiť štrnásťdennú mzdu. Štrajk, na ktorom sa zúčastnilo asi 1000 baníkov, sa rozrástol do veľkých rozmerov. Napriek žandárskej asistencii a vojska v sile takmer 300 pešakov robotníci vydržali v štrajku do 28. mája 1905 a prinútili kapitalistov zvýšiť hladové mzdy. Do štrajku nastúpili aj robotníci v Rimavskej Sobotě a Rožňave. V Gemerskej Hôrke vyvrcholila roku 1905 revolučná nálada, veľkou demonštráciou asi 250 robotníkov továrne na celulózu za lepšie mzdové podmienky. Uhorská vládna mašineria zasiahla žandárskou asistenciou, pričom mnohých demonštrantov pochytili a zbili. Robotníci na odpoveď nastúpili do štrajku. Prevádzka továrne sa na krátky čas zastavila. Vŕfny štrajk baníkov v Slovenskom rudohorí bol začiatkom najväčšieho všeobecného štrajku v Uhorsku, ktorý sa začal 28. mája 1905 a zúčastnilo sa na ňom 30 000 kovorobotníkov. Štrajk trval 5 týždňov.⁸ Neúspešným generálnym štrajkom 10.—11. októbra 1907, do ktorého nastúpilo aj robotníctvo v Rimavskej Sobotě a Rožňave,⁹ uzavrelo sa obdobie ohlasu prvej ruskej buržoázno-demokratickej revolúcie u nás a nastal dočasný odliv revolučného hnutia aj na území Gemersko-malohontskej župy. Hoci štrajkové boje robotníctva a dedinského proletariátu pokračovali, nemali už takú revolučnú pribojnosť a náplň. Dňa 16. júna 1910 v Lubeníku, ohnisku revolučného hnutia v Muránskej doline, žandári strieľali do zhromaždeného ľudu. Bolo 12 ranených, z toho 4 ťažko.¹⁰ V polovici mája 1911 baníci Rimamuránsko-šalgótarjánskej železiarskej účastinárskej spoločnosti na Železníku nastúpili do štrajku za zvýšenie miezd a predĺženie poludňajšej prestávky. Štrajk trval 3 týždne. Robotníkov nezastrašil ani zásah žandárskej asistencie, takže museli privolať vojakov. Robotníci neustúpili, došlo aj k zrážke. Nakoniec však presla vojska a žandárstva zlomila štrajk, ktorý sa skončil čiastočným úspechom — sľubom. Ale „vľaníkov“ príkladne potrestali.¹¹ V dru-

hej polovici mája 1911 nastúpili do štrajku robotníci tejto maďarskej účastinárskej spoločnosti v Likieri. Aj tu len privolané vojsko potlačilo štrajk.¹² Robotníci železodielne vo Veľkej Revúcej (dnes Revúca) vyhlásili štrajk a ozbrojili sa dynamitom zo skladu. Z obavy, že vypukne vzbur a v obrane použijú dynamit, nastúpili proti nim dve stotiny 65. pešieho pluku z Miškovca.¹³ Darmo dávali ultimátum. Štrajk zlikvidovali len násilím. Politickým prínosom novej vlny štrajkov v rokoch 1910—1911 na území župy bola solidárna jednota robotníkov.

Rimamuránsko-šalgótarjánska železiarska účastinárska spoločnosť sa stala jedným z najväčších a najbezohľadnejších vykorisťovateľov v župe. Využívala nacionálnu otázku, ako aj zvýhodňovanie robotníckej aristokracie na rozbitie jednoty robotníckej triedy.

Za prvej svetovej vojny sa sociálne pomery veľmi zhoršili. Prvá svetová imperialistická vojna v rokoch 1914—1918 vystupňovala bezprávie a biedu pracujúcich mas, robotníckej triedy a chudobného roľníctva. Robotníci a dedinská chudoba vytriezveli z tzv. „domobraného“ (honvéd) nadchnutia, ktoré hlásala a ktorým obraňovala Sociálnodemokratická strana Uhorska a odborárski vedúci vstup Rakúsko-Uhorska do vojny.¹⁴ Sociálny šovinizmus pravicových robotníckych vedúcich a ich oportunistickej politika nahrávali rakúsko-uhorskej vláde. Veľkostatkári a kapitalisti presúvali bremená vojny na pracujúce ľudové masy. K tomu treba pripočítať svojvoľu politickej a verejnej správy (hlavní siázni, náčelníci, notári a pod.), ktorých predstavitelia sa obohacovali na úkor rodín frontových vojakov, odopierajúc im pod rôznymi zámenkami vojnové podpory (Klenovec, Včelince, Ratková, Sirk, Teplý Vrch, Gemerská Hôrka, Betliar a i.). Všetci mŕtvi chlapi narukovali. Ženy museli robiť všetky poľnohospodárske práce, a keď sa niečo urodilo, zrekvirovali to pre vojsko. Kronikár obce Nižný Skálnik uvádza: „Občania si nemohli dovoliť kúpiť ani len tie najpotrebnejšie články na výživu. Výnosy z poľnohospodárstva boli veľmi slabé, lebo pôda sa obrábala neodborne, a to najmä u malých roľníkov. Spotreba potravných článkov v domácnostiach bola veľmi malá, lebo neboli peniaze na zakúpenie každodenných potrieb“. Život chudobného ľudu strpčovali aj výčiny notárov. Ondrej István z Teplého-Vrchu spomína: „Tu sa preslávil vtedajší pomadařený notár Várhegyi. Keď išli ľudia k nemu za tie najnutnejšie potreby, vyhánal ich s palicou v ruke z dvora s tým, aby šli do hôry bukvi žrať.“ Hospodárske pomery dokresľuje aj iný záznam v kronike Teplého Vrchu: „Za vojny najviac trpela chudoba... Nebolo šiat, cukru, soli a oleja.



Robotníci a majstri zlievárne v Maši pri Hnúšťa v r. 1910

³ O revolučnom hnutí do roku 1900 pozri bližšie v práci Július Bolffik: Z dejín revolučného hnutia v Gemeri do roku 1923, Obzor, Bratislava.

⁴ Ján Mikššik: Gemer. Vlastivedný časopis X, 1961, čís. 3, str. 97.

⁵ Milo Gosičorovský: Dejiny slovenského robotníckeho hnutia (1848—1918). Bratislava 1958—124, 127.

⁶ A magyar munkásmozgalom történetének válogatott dokumentumai, III, Budapest 1955, 201—202.

⁷ Karol Ladislav Cibur: Revolučný koreň Gemera. Hlas 9 šachiet, závodný časopis v Železníku, roč. X., čís. 12—13 z 5. 6. 1958.

⁸ Národné noviny č. 80 z 23. mája 1905; Slovenské noviny, roč. XX, č. 115 z 22. mája 1905; Miloš Gosičorovský, c. d., 149; Július Bolffik: Z dejín revolučného robotníckeho hnutia v Gemerskej Hôrke. Zborník: Kapitoly z dejín a prírody okresu Rimavská Sobota, Bratislava 1968, 172 až 173.

⁹ Kronika mesta Rimavskej Soboty, M. Gosičorovský, c. d., 157.

¹⁰ Národné noviny, č. 70 zo 16. júna 1910.

¹¹ Sajó Vidék, č. 21 z 25. mája 1911; č. 22 z 1. júna 1911; č. 23 z 8. júna 1911.

¹² Národné noviny, č. 64 z 1. júna 1911.

¹³ Robotnícke noviny, č. 22 z 1. júna 1911; Slovenské ľudové noviny č. 22 z 2. júna 1911; Sajó Vidék, roč. 1911, č. 22 a 23.

¹⁴ Alžbeta Andísová: Uhorské robotnícke hnutie za svetevej vojny r. 1914—1918, Bratislava 1952, 8.

Notár prídely rozdelil len medzi úzky krúžok predstavených. — Bolo málo záprahov. Parný mlyn vo Veľkom Blhu nemal dost dreva. Preto notár vyhnal v zime ľudí z okolitých dedín znášať drevo z hory pri Padarovciach ku ceste, pravda, zadarmo. Keď ľudia protestovali, pán notár vyhrážal bitkou a žalárom. Richtári ľud nezastali, lebo im bolo dobre. V Kokave nad Rimavicou bolo počas vojny viac hladových demonstrácií. Tak to bolo aj u tej časti proletariátu, ktorá bola zamestnaná v priemyselných podnikoch a závodoch v Rimavskej Sobotě, Likieri, Hnúšti, Tisovci, v pohronskom komplexe, Gemerskej Hôrke, Rožňave, Dobšinej, Štítniku, Chyžnej Vode, ako aj u obyvateľov z obcí Ratková, Ratkovské Bystré, Krokava, Hrlica, Ploské atď., zamestnaných u Rimamúransko-šajgótárskej železiarskej účastinárskej spoločnosti v Sirku-Železniku.

Úspech pracujúcich v Rusku — pád cárizmu — rozhodujúcim spôsobom ovplyvnil robotnícke hnutie na území Gemera. Ohlas druhej buržoáznodemokratickej revolúcie sa prejavil takmer vo všetkých priemyselných závodoch. Na čele robotníckeho hnutia v Gemersko-malohontskej župe šli najmä kovorobotníci. Revolučné nálady sa postupne aj vďaka zásobovaciim neporiadkom a špekuláciám s vojnovými podporami, o ktoré štátny aparát okrádal hladom trpiace rodiny. Na jar 1917 vtrhli záľasť ženy (Anna Budajová, Judita Landurová, Katarína Smelková, Mária Miklóšiková, Zuzana Opreňáková, Júlia Rybárová, Mária Čizmárová, Zuzana Hroncová, Anna Pavlovská a iné) na notársky úrad v Betliari a dožadovali sa zvýšenia dávok potravín. Keď ich notár vyhnal, začali na ulici smelo volať, že treba konať tak ako Rusi a budú mať poľveň. „Aj u nás treba urobiť revolúciu a pánov nastokáť za týranie ľudu na vidly!“ — kričali rozzúrené ženy.¹⁴

Už koncom marca a začiatkom apríla 1917 sa začína robotníctvo závodu vysokých pecí a zlievárne v Maši, ako aj robotníctvo lanovej dráhy, ktorou sa dopravovala ruda zo Sirku pre vysoké pece v Likieri a Ózde, tajne organizovať vo Zväze kovorobotníkov Uhorska. Na oslavách 1. mája 1917 už vystúpili robotníci z Hnúšte a Likiera jednotne v organizovanom sprievode a demonštrovali za svoje požiadavky. Zúčastnilo sa asi 800 ľudí. Demonštrácia sa podľa spomienok účastníkov konala v znamení týchto požiadaviek: skončenie vojny, osemhodinový pracovný čas, všeobecné hlasovacie právo a zlepšenie bytovacích podmienok pracujúcich. O krátky čas založili Miestnu skupinu Zväzu kovorobotníkov v Hnúšti a Likieri, ktorú zaregistrovali na župnom úrade v Rimavskej Sobotě dňom 1. júna 1917.¹⁵ Na ustanovujúcej schôdzi bol prítomný Samuel Čapó, tajomník Ústredného výboru Zväzu uhorských kovorobotníkov so sídlom v Budapešti, rodák z Rimavskej Soboty. Spoločná odborárska organizácia kovorobotníkov z Likiera a Hnúšte si zvolila spoločný výbor v tomto zložení: predseda Ľudovít Černok, podpredseda Anton Straka, hlavný dôverník pre Likier Jozef Kocúr, hlavný dôverník pre Mašu Pavel Migala, pokladník Ondrej Pustay, dôverníci Pavel Kasper a Ján Maciak, tajomník Pavel Strama.¹⁶

V prvej polovici roku 1917 si zakladajú kovorobotníci ďalšie odborové organizácie, a to v Rožňave, Nižnej Slanej, Železníku, Chyžnej Vode, Rákošskej Bani a začali pripravovať v Kokave nad Rimavicou (v sklárni). Zakladanie kovorobotníckych organizácií revolucionizovalo pracujúcich. V závode Nižná Slaná sa robotníctvo po založení odborovej organizácie domáhalo zníženia pracovného času na 8 hodín a zvýšenie miezd. Vedenie závodu privolalo vojsko, ktoré revolučný odpor zlomilo. Iniciátorov poslala vrchnosť na front, ostatných vyvešovali a zaviazali na noc s okovami na rukách.¹⁷

Druhá polovica roku 1917 sa niesla v znamení zvýšeného boja za zlepšenie mzdových pomerov a zásobovacej situácie. V Uhorsku zaznamenali pokles poľnohospodárskej produkcie. Podstatne sa zhoršilo zásobovanie múkou a cukrom. Dňa 1. septembra 1917 sa dožadovali prídely chleba robotníci utekáčskych sklární, dňa 5. septembra 1917 zastavili prácu baníci v Rožňave. Boj rožňavských baníkov vyvolal ohlas a sympatie medzi ostatnými pracujúcimi. V októbri 1917 štrajkovali robotníci banského a hutného závodu v Dobšinej a jej

sava.¹⁸ V tomto období kovorobotníci zakladali ďalšie odborové organizácie. Dňa 8. septembra 1917 založili z iniciatívy Vincenta Čunderlíka, strojníka v tisovských železiarňach, organizáciu Zväzu uhorských kovorobotníkov a sociálnodemokratickej strany v Tisovci, na ktorej bol prítomný zástupca Ústredného výboru Zväzu kovorobotníkov (zv. Vašaš) v Budapešti Samuel Čapó. Robotnícku organizáciu založili napriek tomu, že hlavný inžinier závodu Petricska, predstaviteľ námorskej maďarskej a maďaronskej buržoázie, poslal 15 žandárov, aby zhromaždený ľud rozohnali.¹⁹ Tisovská organizácia mala 50 zakladajúcich členov. Do výboru zvolili za predsedu Vincenta Čunderlíka, za tajomníka Uleja, za pokladníka Antona Kováčika, za členov výboru: Františka Heindricha, Františka Súča, Františka Nágala, Ignáca Grómera, Samuela Krivoša a Michala Polóniho.²⁰ O krátky čas 11. novembra 1917 založili miestnu organizáciu kovorobotníkov v Mlynkách pri Dobšinej. Na ustanovujúcej schôdzi sa zúčastnilo 100 robotníkov.²¹

Rozhodujúci význam pre rozmach národnoslobodovacieho boja a správnu politickú orientáciu robotníckych organizácií v Gemersko-malohontskej župe mala Veľká októbrová socialistická republika, pod vplyvom ktorej dochádzalo k novej vlne protivojnového odporu a masových bojov robotníckej triedy. Dekréty sovietskej vlády o mieri, o práve národov na sebaurčenie, o pôde a znárodnení fabrik a baní mali veľký ohlas aj mimo Ruska. Tento ohlas prenikol i medzi pracujúcich gemersko-malohontskej župy. Dočítali sa z novín Népšava z 9. novembra 1917 a z Robotníckych novín, ktoré dňa 15. novembra 1917 na celej prvej a druhej strane priniesli správu o revolúcii, doslovne citovali prvé výzvy súvisiace s prevzatím moci v Rusku robotníckou triedou a informovali o ponukách sovietskej vlády na uzavretie okamžitého mieru bez anexií a na

¹⁴ Kráľovská súdna stolica v Rimavskej Sobotě odsúdila menované ženy do väzenia. — OA Rimavská Sobotka. Spis Rimavskosobotskej stolice B 749/1917/4.

¹⁵ Spomienky Júlusa Knappa, Ľudovíta Feješa, Pavla Kaspera. AOV KSS Rimavská Sobotka.

¹⁶ Tamže. Pozri aj: Ondrej Sakálóš a kol.: Slovenské ľudobné základy, n. p., Hnúšťa-Likier, 1917—1987, v minulosti, prítomnosti a budúcnosti, Hnúšťa-Likier 1987, 14—19.

¹⁷ Ján Miklóšik a kol.: Z robotníckeho hnutia v okrese Rožňava, rukopis na OV KSS Rožňava, str. 14.

¹⁸ SA Radvaň, č. 17 143/17, 18 031/917, 17 057/917, 18 788/917, 18 709/917, 17 992/917; pozri aj Priebeh československých dejín (maketa). Dílo II, svazok II, 1192—1193.

¹⁹ Spomienky Jozefa Krišku z Tisovca; Kronika mesta Tisovca.

²⁰ Ďalšími zakladajúcimi členmi boli: Ján Macuriak, Ľudovít Bohuš st., z mladších Alexander Krupa, Ján Grómer, Pavel Sekereš, Anton Heinrich, Bartolomej Pardupa, Antonín Tokár, Ján Sablarára, Ján Jacho, Antonín Ivan, Ľudovít Gandžala a I.

²¹ OA Rožňava, pobočka Dobšiná, č. RH-1818/1917, zápisnica o založení pobočky.



Sklárň zo sklárne v Utekáčoch v roku 1914